

ÁLTALÁNOS VÁLLALKOZÁSI FŐISKOLA

TUDÁS, TUDAT, HAMIS TUDAT

Esszé a
tömegkommunikációról

TANULMÁNYOK:

- a magyar politikáról
- az internetről
- a fiatalok munkahelyi beilleszkedéséről
- az egyensúly zavarairól
- a közösségi postai szolgáltatásokról
- a drogfogyasztás jogi szabályozásáról
- Szomáliáról

18.

TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK

2007 SZEPTEMBER

EDDIG MEGJELENT KÖTETEINK:

- 1. Globalizáció, átalakulás, vállalati környezet (2000)**
- 2. Átmenet, felzárkózás, versenyképesség (2000)**
- 3. Verseny Európa küszöbén (2001)**
- 4. Nemzetközi kapcsolatok – külgazdaság (2001)**
- 5. Oktatás, kutatás, gyakorlat (2001)**
- 6. Kis- és középvállalkozások Magyarországon (2002)**
Special issue: On the Way to the European Union (angol nyelven, 2002)
- 7. Információ, tudás, versenyképesség (2003)**
- 8. Fiatal kutatók két nemzedéke (2003)**
- 9. Európaizáció, globalizáció, reformok (2003)**
- 10. A világ 2001 után (2004)**
- 11. Számok – Piacok – Emberek (2004)**
- 12. Az integráció társadalmi-gazdasági hatásai (2005)**
- 13. Új Európa (2005)**
- 14-15. Kis és közepes vállalkozások Magyarországon az EU-csatlakozás után (2006)**
- 16. Európai útelágazások (2006)**
- 17. Tudástársadalom, vállalkozások, Európa (2007)**

**TUDÁS,
TUDAT,
HAMIS TUDAT**

ÁLTALÁNOS VÁLLALKOZÁSI FŐISKOLA

Budapest, 2007 szeptember

SZERKESZTETTE:

G. Márkus György főiskolai tanár, Általános Vállalkozási Főiskola

LEKTOR: Hámori Balázs egyetemi tanár

Lipécz György főiskolai tanár

MAGYAR NYELVI LEKTOR: Honfi Márton

KIADJA AZ ÁLTALÁNOS VÁLLALKOZÁSI FŐISKOLA

Felelős kiadó: Antal János főigazgató

Felelős szerkesztő: G. Márkus György

Kiadványszerkesztő: Németh Zsuzsa

ISSN 1585-8960

TARTALOM

<i>Gellért Kis Gábor: Hit, hitel, bitelesség Filozofikus esszé a tömegkommunikáció kilátástalan kilátásairól</i>	7
<i>Benkő Péter: Vázlat Magyarország politikai régióiról</i>	13
<i>G. Márkus György: Törésvonalak és politikai antiszemitizmus Magyarországon (angol nyelven)</i>	29
<i>Karcsics Éva: Pályakezdő fiatalok munkabelyi beválásához szükséges kompetenciák (angol nyelven)</i>	41
<i>Szakolczai György: A magyar gazdaság egyensúlyzavarai és a megoldás elvi lehetősége</i>	49
<i>Papp Ferenc: Az internet és az emberi tényező szerepe a XXI. század tudásalapú gazdaságában</i>	65
<i>Böcskei Elvira: A bevétel optimalizálásban rejlő lehetőségek, alkalmazásának feltételei a szállodaiparban</i>	79
<i>Békési Gábor: Biztonságos webszolgáltatások</i>	87
<i>Kertész Gábor: A közösségi postai piac fejlődésének egyes kérdéseiről</i>	93
<i>Kóti Réka Ágnes, Opitz Éva: Drogfogyasztás és jog Az elterelés jogi szabályozása és eredményessége Magyarországon</i>	105
<i>Váróczi Violetta: Az oktatás és a képzés szerepe a foglalkoztatásban</i>	115
<i>Lehmann Kristóf: Szomália – a sötétben hagyott nemzet</i>	127
<i>Lengyel Anikó: A fiatalok és a politika – főiskolások, egyetemisták véleménye a politikáról Magyarországon (Részletek a 2007. évi Tóth Antal Emlékdíjas szakdolgozatból)</i>	139
<i>Szakdolgozati annotációk</i>	151

CONTENTS

<i>Gábor Gellért Kis: Belief, trust, credibility – a philosophical essay on the gloomy prospects of mass media</i>	7
<i>Péter Benkő: An outline of the political regions of Hungary</i>	13
<i>György G. Márkus: Political cleavages and antisemitism in Hungary (in English)</i>	29
<i>Éva Karcsics: Competences for career starters ‘to perform well’ (in English)</i>	41
<i>György Szakolczai: Equilibrium problems of the Hungarian economy and a proposal for solution</i>	49
<i>Ferenc Papp: The internet and the human factor in the knowledge-based economy of the 21st century</i>	65
<i>Elvira Böcskei: Opportunities and conditions of revenue optimalization in the hotel industry</i>	79
<i>Gábor Békési: Safe web services</i>	87
<i>Gábor Kertész: On some questions of the evolution of the European postal market</i>	93
<i>Réka Ágnes Kóti – Éva Opitz: Drug consumption and legal regulation</i>	105
<i>Violetta Váróczi: The role of education and training in employment</i>	115
<i>Kristóf Lebmann: Somalia – the nation left in dark</i>	127
<i>Anikó Lengyel: Young people and politics – students’ attitudes to politics in Hungary</i>	139
<i>Graduate students’ selected thesis summaries</i>	151

ELŐSZÓ

Intézményi kutatásaink sokszínűségét ezúttal is tükröző kiadványunk témái kapcsán a szerkesztő számára az tűnt fel: a beérkezett cikkek zöme ezúttal a politikai és a társadalmi viszonyok, attitűdök, az ideológiák, a mass media és a tudat, a tudás (tudástársadalom) kérdéseit érinti. Egy sor cikk foglalkozik közvetetten vagy közvetve a politikai viszonyokkal, tudatformákkal.

Benkő Péter Magyarország politikai térképével ismertet meg minket. Gellért Kis Gábor egy filozofikus esszé műfaját választva a (poszt)modern tömegtájékoztatás lehetséges útvesztőire figyelmeztet. A Tóth Antal Emlékdíjjal kitüntetett végzős hallgató, Lengyel Anikó igen eredeti módon mutatja be a magyar fiatalok és a politika viszonyát. G. Márkus György a törésvonalak szerkezetének kontextusában értekezik a politikai antiszemitizmusról.

Karcsics Éva – empirikus kutatásait bemutatva és továbbgondolva – a gazdaság mikroszintjének egy tudati-társadalomlélektani kérdéskörét járja körül: milyen kompetenciák szükségesek a pályakezdők munkahelyi bevalásához. Papp Ferenc az információs társadalom tudással kapcsolatos változásait és tudati viszonyait taglalja. Az oktatás és a képzés munkaerőpiaci relevanciájáról szól Váróczi Violetta cikke. A kóros tudatmódosítás, vagyis a drogfogyasztás jogi szabályozásának következményeit, sajátosságait tárja fel Kóti Réka Ágnes és Opitz Éva.

Szakolczai György folytatja az egyensúlytalansági csapda mibenlétét analizáló tanulmányainak sorát.

Böcskei Elvira arról értekezik, hogyan profitálhat a magyar szállodaipar a Yield Menedzsment módszerének alkalmazásából. Békési Gábor a biztonságos webszolgáltatásokról ír. Kertész Gábor az európai postai piac evolúcióját elemzi. Lehmann Kristóf a szomáliai államkudarc tipikusnak tekinthető esetét tárja az olvasó elé.

Felsorolásunkból kiderül: az ÁVF oktatói-kutatói gárdája ismét a magas szakmai színvonal és a diverzitás kettősségének jegyében mutatkozik be.

Oktatásunk közvetlen eredményességét érzékeltetve ezúttal is közlünk válogatást az idén végzett hallgatók legsikerültebb szakdolgozatainak annotációiból.

Budapest, 2007. július

*G. Márkus György
felelős szerkesztő*

Gellért Kis Gábor*

HIT, HITEL, HITELESSÉG

Filozofikus esszé a tömegkommunikáció kilátástalan kilátásairól

Játék a szavakkal. A legnagyobb játék. Ám játszani nem könnyelmű szórakozás, sőt, a véreken komolyan vett játék az igazi – különösen a szavakkal. Mert mi is a *hit*? Pállal szólván „*a reményelt dolgok valósága, és a nem látott dolgokról való meggyőződés*” (Zsid. 11.1.).

A jól ismert páli definíció korántsem teszi könnyen megközelíthetővé a hit tartalmát, noha első hallásra, olvasásra szinte evidenciának tetszik. Pál kiváló kommunikátor, ha lehet ilyen sorrendet megállapítani az öntelt utókor nevében, hatékonyságát tekintve valamennyi apostol közül a legkiválóbb, ezért a felszínes első benyomás után azonnal fel kell tenni a kérdést: Minéműek lehetnek azok a fent említett reményelt dolgok és a nem látott dolgok: materiálisak, szociálisak, intellektuálisak, spirituálisak; intézményesek vagy nem hivatalosak? Hiszen könnyen belátható: vannak, lehetnek szemmel nem érzékelhető, ám tulajdonságaikat illetően nem kétségesen anyagi természetű, dolgok, javak – ideértve az emberi közösségek ilyen-olyan alakulásának belső folyamatait, amelyek reményeink tárgyai. Azaz a fizikailag létezők és létezhető, amelyek azonban nem ismertek, beleértendő-e az apostoli felsorolásba (a szellemileg létezők és létezhető nyilvánvalóan!)? A kontextus – vagyis az előző és a következő részek – nem adnak egyértelmű választ a kérdésre, valószínűleg azért, mert a közlő – Pál – nem is kíván egyértelmű lenni: tudatában van annak, hogy az egyértelműség a hit kérdéseiben szükségképpen bántó leegyszerűsítéshez vezet.

Játsszunk tovább!

Mi is a hitel? S rendjén van-e, hogy egy pénzügyi tranzakcióra alkalmazott kifejezés etimológiailag arra a bizalomra vezethető vissza, amely alaphelyzetben nem vonja kétségbe a másik ember szavainak s szavaiban megfogalmazódó szándékainak tisztességét, igazságát? Nos, alighanem helyes, mert arra a paradicsomi időre emlékeztet, amikor az adott szó elégséges fedezetként szolgált ígéretnek beváltására éppúgy, mint egy kölcsönösszeg visszafizetésére. Az emberek közti minimális bizalom minden közösség létezésének és fennmaradásának alapja. Az a hit ugyanis, hogy akármilyen bajok, gyötrelmek, konfliktusok árán, de te és én, mi és ők – együtt, közösen – csakugyan képesek és érdemesek vagyunk magunkból kihozni valamit, ami által létrejön a közjó (vagy annak kicsinyített mása). Vagyis a hitel nem más, mint egy ígérvényre adott pozitív válasz – s ebből a szempontból majdnem mindegy, hogy az ígérvény pénzügyi vagy kommunikációs formát ölt.

A szögörgetés utolsó tagjára térve a játék harmadik lépésében a hitelesség tartalmai következnének s nem pusztán szótani-etimológiai értelemben. Mi által lesz hiteles valaki? Az ember gondolatait, szavait, cselekedeteit a meggyőződés teszi elfogadhatóvá mások számára: az a belső biztonságérzet, hogy ami az agyamban megfogalmazódik, amit mondok és teszek, az összhangban van a világ rendjével. Bármilyen meggyőződés épülhet téves alapokra, képvisellete mégis hiteles, mert a gondolat, a szó és a tett mögött ott van az a bizonyos belső biztonságérzet, ami a kommunikáció során kisugárzik, s amiből kiviláglik az igazság, a helyénvalóság, a tisztesség ígérete, az az ígérvény, amelyet a hitelről szólván említettem. (A tévedés ettől még tévedés, de erkölcsi értelemben nem felróható.) *Korunk társadalmi kommunikációjának a legfontosabb kérdése épp ez. A hitelesség.*

---

* Főiskolai adjunktus, Általános Vállalkozási Főiskola

A közvetlen kommunikáció, vagyis az emberek egymás közti, személyes információcseréje mérhetetlenül, azaz nagyon is mérhetően beszűkült. Bizonyos vizsgálatok szerint az embert naponta elérő információk több mint kilencven százaléka mediálisan, másként fogalmazva: technikai értelemben meghatározott közvetítő-eszköz segítségével jut el tudatunkig vagy tudattalanunkba; mi több, a közvetlen kommunikáció révén szerzett információk jelentős hányada ugyancsak *mediális* úton jut a közlő tudomására. Ami azt jelenti, hogy a személyközi kommunikáció tartalmainak forrása is nagyjából valamilyen médium. Körülményes, csaknem lehetetlen pontosan megmérni a bennünket közvetlenül, illetőleg közvetetten elérő információk arányát, de – elsősorban amerikai vizsgálatok alapján – nem túl kockázatos az 5: 95 viszonyszámot leírni. Ebből könnyű levezetni, milyen és mekkora a felelőssége azoknak, akik a társadalmi kommunikáció nyomásztóan *túlsúlyos* intézményrendszere, a tömegkommunikáció médiumaiból ontják az információkat az olvasók, hallgatók, nézők millióira.

Az európai gondolkodás hajnalán – a babiloni, egyiptomi, zsidó, hellén, római társadalmakban – az ősi közösségek életét döntően a közvetlen, vagyis a személyközi kommunikáció határozta meg. Erről tanúskodnak a fennmaradt terjedelmesebb szöveggyűjtemények a Gilgámestől a Biblián és a Naphimnuszon át Homéroszig és tovább. Ami egészen természetes, hiszen az egymástól több napi vagy heti járásra letelepedett népcsoportok csak úgy tájékoztathattak vagy tájékozódhattak, ha küldöncöt küldtek vagy küldönc érkezett hozzájuk. Ez egyszersmind jelzi is az ókor társadalmi kommunikációjának időigényét. A fent említett klasszikus szövegek a szájhagyományban alakultak ki és maradtak fenn, vagyis a közvetlen társadalmi kommunikáció termékének kell tekintenünk őket. Lejegyzésük egyúttal le is zárta azt a periódust, amikor a közösség tagjai tovább formálhatták volna ezeket a textusokat. Jelen írás kereteit meghaladja annak a ténynek az elemzése, hogy a legősibb írástörödékek többnyire gazdasági természetű utalásokat, információkat hordoznak, s hogy az első összefüggő és rendszerezett szöveg az emberi együttélés szabályait tartalmazó joganyag: Hammurapi törvénykönyve. Legyen elég annyi, hogy ezek a korai dokumentumok a magántulajdon megjelenéséről és az ahhoz szorosan kötődő társadalomszervezés előrehaladott voltáról tudósítanak, azaz a jól elkülöníthető tevékenységként értelmezett politika megjelenéséről (minthogy a politika eredendő társadalmi feladata nem más, csakis a társadalom életének megszerzése).

Látható a láthatatlanból

A bevezetőben idézett páli levél 3. verse szerint „*Hit által értjük meg, hogy a világ Isten beszéde által teremtett, hogy a mi látható, a láthatatlanból állott elő.*” Tárgyunk szempontjából kevésbé a teológiai, sokkal inkább az evilági, főként *társadalmi, kommunikációs jelentések* a vizsgálандók. Biblikusok számára közhely, hogy a teremtés folyamata egy kommunikációs aktussal veszi kezdetét. A Magábanvaló azt mondja, „*Legyen*”, és csak az után következik be a „*lesz*”. Egyébiránt ma sincs másként: hiszen amennyiben tudósok feltevései, sejtései beigazolódnak, részecskék, csillagok, jelenségek, folyamatok nevet kapnak, s attól kezdve válnak számunkra valóságosan létezővé. Tehát a névadás teszi világnk részévé a gondolkodás, a cselekvés, az indulat és az érzés mindennemű tárgyát és megnyilvánulását. Ennek egyik legszebb példája a fekete lyuk, a *Black Hole*, amely maga a létező nemlétező. Létező, amennyiben tudomásunk van róla, de nemlétező, amennyiben egy űrbeli objektum kollapszusának hűlt helyét érzékelik a földi műszerek, az ember meghosszabbított érzékszervei. Vagyis, ahol a fekete lyuk van, ott nincs semmi, noha volt valami. Mi azonban a semmit érzékeljük, ennek a semminek adunk nevet, miáltal ez a semmi válik nevesítve teremtett valósággá. Csekély blaszfémiával azt szűrhetjük le, hogy olyasmire vagyunk képesek, amit még a Teremtő sem tesz. Ha ugyanis Ő alkot valamit, az vitathatatlanul létezik, a „vanságával” tüntet, míg az imént említett ember alkotta fekete lyuk éppen a nemlétezésével fészkel be magát tudatunkba, s szorít ott helyet magának. Ha e blaszfémiát továbbgondolásra érdemesnek tartjuk, rögtönzött fősorolásba kezdhetünk, vagyis kitalálhatunk olyan nemlétezőket, amelyek pusztán verbális konstrukcióként jelennek meg. Ilyen például a vizilópintyóke, a csigapásztor, a trombitaszó stb. Jól ismerjük az „abszolút nem mindegy” kettőseit, pl. abszolút nem mindegy, hogy valaki hímnős vagy nő hímnős. A nyelvi játékok mind a teremtés játéka. S hogy a Jóisten nem bocsátkozik ilyesmibe, az aligha a képességek hiánya miatt van, hanem mert a Teremtő a beszéddel fizikai és szellemi értelemben is csak létrehoz: jókedvében is csak alkot. A játék örömét meghagyja nekünk, s ha mi tudunk örülni a magunk teremtette játékoknak, bizonyára Ő is örül, hogy a teremtés művének betetőzéseként

színre lépő ember ön maga előtt hiábavalóságnak tetsző játékokkal reprodukálja a teremtés szépségét. A nyelvi abszurdok azonban nem a jelölt lény, tárgy, fogalom létezését idézik elő – az már beavatkozás volna a gondviselésbe, illetéktelenség és mindenféle, büntetőjogilag is értelmezhető hatásköri túllépés –, egyszerűen csak a szellem kalandozásai, amire viszont egyenes és egyetemes felhatalmazásunk van – a világ birtokbavételére sürgető felszólítás ugyanis (1. Móz.1.28.). Mindazáltal a nyelvi játék nem hiábavalóság, ellenkezőleg: a léttel teli léttelenség kalandvágy által motivált felfedezése minden szóban elkövetett abszurd, közte a játék is – efemer voltával együtt.

Ám a dolog fordítva is igaz: a világ ugyan Isten beszéde által teremtett – miként a páli levélben áll –, másként szólva láthatatlanból láthatót előállítani valóban csak beszéd által lehet, ám ehhez a művelethez szükség volt (és van) a beszédre magára, amely nem a teremtés része, hiszen erről sajnálatosan, de nem érthetetlenül, nem szól a fáma. Isten – időben és térben egyaránt – végtelen létezésének egyik lehetséges magyarázata csakugyan a beszéd vele azonosítható megjelenésében van. (Ez a felfogás a kreacionisták és az evolucionisták számára talán egyként elfogadható.) A beszéd nekünk, embereknek teológiai és szociológiai értelemben egyaránt adott tudásunk és tulajdonságunk, ilyenformán *a világot csak és kizárólag verbalitásként vagyunk képesek megragadni*. Vagyis a teremtett valóság egyfelől a szó által keletkezik, másfelől ez a valóság csakis a teremtő szó használatával és értelmezésével válik érzékelésünk és tudatunk számára megfoghatóvá; azaz a szó, a beszéd az az aktus, amely bevégzi a világ birtokba vételének emberi művét.

Ennek meggondolása azért szükséges, mi több, elengedhetetlen, mert nem csupán az Írásból, hanem legfőképpen a mindennapi tapasztalatból tudjuk: beszéd és igazság, beszéd és valóság – s hogy a szókombináció teljes legyen –, igazság és valóság egymást nem minden körülmények közt feltételező dolgok.

E rövid bevezető okfejtés végén tehát arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a teremtésen nem számon kérhető sem a kommunikáció képessége – hiszen az *eo ipso* isteni hasonlatosságunkkal együtt járó adottság –, sem a valóság, sem az igazság, hiszen azok tételes létezését mi magunk állítjuk elő társadalmi, szellemi, fizikai és morális formákban egyaránt.

Világba vetettségünk gyönyörűsége ez a magunkra hagyatottság. Itt vagyunk tehát magányos szavainkkal, s ébrenlétünk minden percében magunknak kell értelmes egységbe szervezni őket, ha azt akarjuk, hogy a többiek, mások figyelmükre méltassanak. Bár, ha meggondoljuk, a helyzet rosszabb: nemcsak az ébrenlét óráiban, hanem álmainkban is kommunikálunk, keressük a szavakat, esetleg ránk törnek a hűség és hűtlen szavak, mint Jónásra Babitsnál¹.

Kommunikáció és információ

Az információnak sokféle meghatározása van forgalomban attól függően, milyen szakterület, tudomány vagy tevékenység szóhasználatában fordul elő. Nyilván egész sajátos értelemben használja az informatika, amelynek digitális nyelve két jel – a nulla és az egy végtelen számú – kombinációjának mértékegységeként fogja fel, másként a köznapi beszéd, amely egyszerűen a „tájékoztatás” szinonimájaként alkalmazza, s megint másként a szemiotika – a jelentéstan –, amelynek egyik definíciója szerint a jel „*elemi információ*”, s ilyen értelemben az élővilág érintkezéseinek alapegysége önmagával és az élettelen világgal. Az a képesség ugyanis, hogy az élővilág fajai és egyedei a maguk és fajuk fennmaradása szempontjából fontos, genetikailag meghatározott módon szerzett vagy/és tanulás révén elsajátított tudással érzékelik és értelmezik a környezetüket, az onnan érkező impulzusokat. Ez az érzékelés és értelmezés – függetlenül attól, hogy genetikai parancs nyomán fizikai és kémiai ingerek hoznak működésbe organizmusokat (mint a növényvilágban), vagy az ösztönvilág idézi elő ugyanezt (mint az állatoknál), vagy épp egyidejűleg ösztönös és tudatos aktivitásra ingerel, ami ráadásul társadalmilag súlyosan befolyásolt (mint az ember esetében) – reakciókat vált ki, s ezzel létre is jön a kommunikáció².

¹ „Hozzám már bűtlen lettek a szavak...” Botrányos, hogy az egyeztetés hiánya emeli ki a köznapiságból a mondatot; az által válik a kétségbeesettség, a csalódottság és a kiábrándultság egyik legszebb példamondatává, hogy csúfot űz a nyelvi szokásból, a konvencióból. Ez a titok: az alkotás, mint a teremtés reprodukciója.

Némiképp dramatizálva a dolgot: születésünktől halálunk pillanatáig – ideértve az esetleges öntudatlan állapotokat is – szüntelenül kommunikálunk. S ha nem vigyázunk, vagy nem vagyunk elég fölkészültek, egykönnyen ráfizethetünk abban a folyamatos kommunikációban, amelynek során információkat adunk és veszünk – no pláne, ha meggondoljuk, hogy az adásvétel maga is e folyamatos kommunikáció része. Aki tudja, hogy milyen célból, milyen irányba akarja terelni mások figyelmét, nyilván előnyösebb helyzetben van mindazokkal szemben, akik gyanútlanul bocsátkoznak a beszélgetésbe. Többletinformáció birtoklása pedig közvetlen előnyökkel kecsegtet.

A tartós egyenlőtlenség, amely a társadalmi kommunikációban bármi módon és minőségben előforduló szereplőket jellemzi, kiküszöbölhetetlen. Ezt a helyzetet sem törvénnyel, sem felvilágosítással, sem ráolvasással nem lehet megváltoztatni, mert egyrészt az emberek természettől meghatározott különbözőségeiből adódik, másrészt a szervezett közösségek által termelt, létrehozott, keletkeztetett információk feldolgozhatatlan s átláthatatlan tömege okozza, amely az egyes ember számára már az ókorban is lehetetlenné tette, hogy totalitásában fogja fel a világot – hát még ma! –, harmadrészt a szociális-kulturális egyenlőtlenségek tartósítják, amelyek ugyan csökkenthetők, de meg nem szüntethetők.

Nem volt ez másképp az Újszövetség születésének korában sem. Aki a kiválasztottság ama különleges örömeiben és terhében részesült, hogy személyesen kísérhette tanító és gyógyító útjain, utóvégre a *Via Dolorosán*, Jézus Krisztust, mérhetetlen információs előnyben volt mindenki mással szemben. Igaz, a tanúvá létel kötelezettségekkel, egyszersmind – tudjuk jól – olykor életveszéllyel járt. Az evangéliumok első renden persze tudósítások, jelentések a szenvedéstörténetről és a megváltásról.

A megtestesülés értelmei

„És az Íge testté lett és lakozék mi közöttünk...” (Ján. 1.14.)

Aligha vitatható, hogy az evangéliumok a későbbi gyülekezetek számára tették hozzáférhetővé, meg- és felfoghatóvá a megváltástörténetet, s ilyenképpen médiumok a szó eredeti jelentése szerint, azaz közvetítők. Másként fogalmazva: az Újszövetség könyveiben ölt testet minden eset és szó, amelyet az utókor számára feljegyzett a négy evangélista, amelyet leveleiben Péter és Pál, Jakab, János és Júdás ránk hagytak, végül azok a szövegek is, amelyek az apostolokról, illetve a jelenésekről ránk maradtak. E tekintetben az Íge megtestesülésének a könyv fizikai megjelenését nevezzük, amiként a társadalom együttélésének szabályai törvénykönyvekben testesülnek meg. Hogy tehát az evangéliumok hordozzák a szót, az Igét, ám – minthogy médiumok – nem azonosak vele. János nem is engedi meg ezt az értelmezést, hiszen nem tudhatta, hogy az általa lejegyzett mondatok kánoni szövegek lesznek néhány száz év elteltével. Nem: az evangélista – az örömhírhöz – csupán hű akart maradni az általa megtapasztalt valósághoz, amely a szenvedéstörténettel, a halállal, a sírba tétellel írható le, s amelyet betetőzött a feltámadás megrázó és lenyűgöző élménye. A tapasztalatokból eredő belátás mondatja-iratja le vele, hogy „az Íge testté lett és lakozék mi közöttünk”; annak belátása, hogy az Isten Igéje azonos vagy egylényegű Jézussal. S minthogy hosszú időn át együtt éltek az élő Krisztussal, az csupán a tanú önmaga hitelessége érdekében közölt vallomása, hogy köztük lakott. Ez tehát az eredeti megtestesülés, az írásos változat annak a következménye. De következmény voltában hűség, ilyenformán hiteles.

A hitelesség persze nem magában van. Tehetek, mondhatok bármit, aminek igazsága felől szemernyi kétségem sincsen, ha cselekedeteimet, szavaimat a környezet nem fogadja el, nem vagyok hiteles. Hitelessé tehát mások elismerése által válunk; hitelességünk igazolása és visszaigazolása azoktól az emberektől származik, akikkel kapcsolatba kerülünk s bármi csekély mértékben is függünk tőlük, illetve függenek tőlünk. A függés ebben a kontextusban nem feltétlenül, sőt, elsősorban nem is egzisztenciális függést jelent, annál sokkal többet: emberi mivoltunk folyamatos visszajelzését, szélső esetben annak hiányát. Ezen a ponton ér össze a személyiség és az, ami hozzá köthető vagy kötődik: az általa mondott szó igazsága, valóság-hűsége, cselekedeteinek, tetteinek iránya, hasznossága és mindezeknek a környezet által értelmezhető moralitása. Arról van tehát szó, hogy a személyiséget hitelesíti vagy épp hitelteleníti

² Volt idő, amikor „kommunikáció” értelemben a „közlekedés” szót használták eleink, később a „helyváltoztatás” tartalom elfeledtette az eredeti jelentést. Nem magyarázati buzgalomból, csak úgy, mi lenne, ha a „közölködés” szóval próbálkoznánk?

mások szemében a beszéd és a cselekvés. Ha e kettő nincs szinkronban, azaz a személyiséghez nem illeszkedik a szó vagy a tett, a legkevesebb, ami történik, hogy a környezet gyanakszik. Bonviván nem játszhatja Gloucester hercegeét; előbb púpos, rút emberré kell maszkírozni. De még a színházi világból is ismerős a kifejezés, hogy „nem neki való a szerep”. Olyankor mondják ezt, ha a személyiség alkata és a szerep végtelenen nem illik össze. A tizennégy éves Júliát aligha játszhatja el a mégoly jó karban lévő ötven fölötti dáma. Így van ez a magunk életében is: ha olyan mondatokat közlünk, amelyek máséi, s amúgy rendben volnának, ám még nem szoktunk össze a tartalmával eléggé, amely nem vált belsővé, akkor ez azonnal lelepleződik; nem feltétlenül direkt módon, inkább a környezet tartózkodásában fejeződik ki a dolog. Gondoljuk meg: hányszor kapjuk magunkat azon, hogy látván, hallván valakit, csak ingatjuk a fejünket, s belül megállapítjuk: nincs egy őszinte hangja, mozdulata, gesztusa. Ilyenkor épp az összhang hiányát rögzítjük magunkban; az összhang hiánya pedig nem más, mint a hiteltelenség.

Mármost az egyik végponton ott az Ember Fia abban a totális összhangban, amely „az Ige testté lett” jelenségében fejeződik ki. A másik végponton volnánk mi, vagyis az elveszett és elveszejtett ember, aki egyre kevésbé képes bárkivel és bármivel is azonosulni. Zavarosságunk és zavarunk nem kis részben abból adódik, hogy a környezet a közvetlen személyközi kommunikációt a társadalmi gyakorlatban csaknem a perifériára szorította. Helyébe a média lépett, miáltal épp a személyesség esik ki a kommunikációs folyamatból, ráadásul a média világa – információs és életmód-életminta kínálata – gazdasági érdekeknek van alárendelve. Így aztán azonosulásra alkalmas momentumok elszórtan, összefüggések nélkül jutnak az emberek tudomására.

A 20-21. század igéje is testté lett – ezt a testet azonban rádióknak és televízióknak, internetnek, mobil telefóniának és WAP-nak hívják. Olcsó poén volna odavetni – olyan is. Holott a közvetített tartalom távolról sem azonos az alkalmazott technikával. A vonal mindkét végén emberek vannak: alkotók, szolgáltatók és egyszerű közlők az egyik, fogyasztók, befogadók pedig a másik végen. *A személyesség hiánya óhatatlanul magára hagyja a fogyasztót, hiszen a média által dominált szocializáció nem készíti fel az embereket arra, hogy a bitelessé-hiteltelenség kérdésében a kellő gyakorlattal legyenek képesek állást foglalni.* Jószerint védtelenek is, mert a közvetített – képes, hangos, írott – információk belsővé tétele súlyos akadályokba ütközik: az idő hiánya, valamint a kulturális kiszolgáltatottság egyaránt a tudat legesleg-felszínén, legföljebb a múló benyomás szintjén tartja a mediális élményeket, ahonnan az újabb impulzusok érkezével azok nyom nélkül elillannak.

Fecseg a felszín, de van-e mély?

Csak a megrögzött közép-európai értelmiségi gondolhatja úgy, hogy a néhány évezred alatt kialakult civilizációk kultúrájának mélységei kötelező erővel hatnak a jelenre. Szomorúan bár, de tudomásul kell vennünk: nincs ilyen kötelezettség. Mélyre ásni, elmélyíteni mindig is individuális, személyfüggő tevékenység volt és az is marad; az ember önmagáról és a világról alkotott képének apróbb-nagyobb részletekkel történő újabb és újabb kiegészítései időben és térben nélkülözik a kollektivitás elemeit. Magyarán, lehet gondolkodni a közösségről, de a közösség, mint olyan, nem képes gondolkodni. A társadalmi létezés kezdetektől adott valóságos vagy látszólagos ellentmondása ez.³ Közösség nem azért jön létre, hogy kultúrát teremtsen, hanem azért, hogy könnyebben, biztonságosabban éljen. (Ez a törzsi-nemzeti közösségektől a gazdasági társaságokig minden emberi társulásra igaz.) Ehhez szervezeteket, eszközöket, eljárásokat eszel ki, amelyek szándéktalanul bár, de kultúraként funkcionálnak. Az egyetemes kultúratörténet arról tanúskodik, hogy a közösségalkotásnak természetes velejárója és következménye, hogy mindig akadnak az adott közösségnek olyan tagjai, akik egy bármi néven nevezendő személyes

³ *A valóságosság-látszólagosság paradoxonja a közelítés módjától függően oldható fel. Megengedhető a fiziológiai megközelítés, s akkor egyszerű a dolog: az egyes ember rendelkezik a gondolkodáshoz szükséges aggyal, közös agy, amely egy srófra jár, nincs, noba próbálkoztak ilyesmi előállításával különféle zsarnokok. Ez a valóságos ellentmondás. Látszólagosnak tekinthető antropológiai értelemben, hiszen még az egymástól jelentősen eltérő civilizációk kultúrája is az alapkérdésekben nagyon hasonlóságot mutat, vagy azonos elveket fogad el.*

különbözőség vagy deviancia révén az addig hagyományosnak tekintett – azaz normaként funkcionáló – következtetéstől eltérő eredményre jutnak. A művészet mint a kommunikáció egy igen sajátos formanyelve – s amelyen igen szemléletesen lehet példálózni – épp a deviancia révén emelkedik ki a köznapiságból és elsősorban a deviancia révén válik értékévé. Az individualitás önmagában még nem emel művészetté semmilyen tevékenységet. Ezzel szemben a kollektivitás nem képes a devianciára és nem is tűri azt. Ebből fakad, hogy az a kommunikációs nyelvezet, amely ma már normaként működik az információs társadalmakban, a végtelenségig leegyszerűsít, mert nem célja igénybe venni a közösség tagjainak szellemét, csupán egyszerű és világos üzeneteket juttat el hozzájuk, s ennek az eljárásnak a kereteibe nem férnek magyarázatokkal telítődött mondatok.

„Kényelmesen akarsz élni? Vedd ezt!” „Nyugodtan akarsz élni? Gyere be hozzánk!” „Trendi akarsz lenni? Viselj minket!” Ezek a toposzok – s még néhány –, ám velük kapcsolatban föl sem ötlök a hitelesség-hiteltelenség kérdése, hiszen végső soron mi döntünk, elfogadjuk vagy elutasítjuk az ajánlatot. Az viszont már alig látszik ki a tömegkommunikáció etetőszéke mögül, hogy a gazdasági-kereskedelmi közlések áradatának akart-akaratlan következményeként – a reklámokhoz hasonlóan – súlytalanná válnak azok az információk, amelyek primer módon a közlétről tudósítanak. Minden marad a felszínen. Tudnunk kell azonban: rajtunk múlik, észrevesszük-e korunk pozitív devianciáit és mindazon deviánsokat, akik a maguk módján a létező mélységet tapogatták.

Tanulságos őszünk, telünk, tavaszunk volt. Bevallott és be nem vallott hazugságok s azok következményei szögezték a készülékek elé heteken keresztül az embereket. Forradalomról tudósított egy riportter, miközben nyilván rendelkezik azokkal a minimális ismeretekkel, amelyek egy átlagos középiskolástól elvárhatók, s amelyek kivétel nélkül arról szólnak, hogy forradalmak zsarnoki uralmakkal, uralkodókkal szemben szoktak kitörni. Puccsok, zavargások, engedetlenségek elő-előfordulnak minden társadalomban, a forradalomnak azonban előfeltétele a zsarnokság. Ha az nincs, nincs forradalom. S a könnygáztól elhomályosult szem aligha mentség ilyen mértékű tévesztésre, hamisításra. Az eset hibátlanul példázza a kommunikációs eltévelyedések struktúráját. Azt ugyanis, hogy *az eredendő szándékhoz igazítottatik az információs tartalom, s nem fordítva*, vagyis hogy a valóság jelenségeit, eseteit, folyamatait eleve egy politikailag motivált összefüggésrendszerben látatja a közlő. Ettől akár még igaza is lehetne, de épp azok az alkalmak, amelyek leleplezik a hiteltelenséget, óhatatlanul árnyékot vetnek az igazat szólás eseteire. Így aztán nehéz lesz a politikának helyreállítania a maga hitelességét. Nemcsak egyik vagy másik pártnak, hanem a politikának *en bloc*.

Talleyrand volt az első, aki nemcsak alkalmazta, hanem ki is mondta: a beszéd arra való, hogy elföldjük valódi szándékainkat. A kijelentés előzménye ugyancsak évezredes hagyomány. A közösségteremtés alapja azonban mégiscsak a bizalom. Amennyiben e bizalom megszűnnék, az lenne minden emberi közösség felbomlásának kezdete. A hamisság, hazugság, hiteltelenség, bár végig jelen volt a közösségi történelemben ármány, árulás, álca, megtévesztés s annyi más morális rossz formájában, soha nem növekedett bevett, elfogadott kommunikációs vagy viselkedési minőséggé. Ha mégis ez lesz az uralkodó norma, szép lassan elindulhatunk hátrálva az óceán felé a fájdalommentes, mi több, enyhítő habokban bekövetkező megfulladás reményében, hogy senkit se zavarjunk hazudozásaiban.

Tagadhatatlan, testnek ugyan test vagyunk, de magamra és körülnézve egyre kevésbé látom esélyét annak, hogy itt bárki és bármi igévé lenne a belátható jövőben. Narratívák vannak, de nincs egy narratíva. Talán nem is baj.

Mindenki manipulál. Mi magunk is. Legföljebb nem vesszük észre, más esetben be sem valljuk magunknak. A szavak önmagukban se nem jók, se nem rosszak. Mi vagyunk a szavak.